

Jynazadaky signallar

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Jynazadaky signallar JYNAZADAKY SIGNALLAR

Iki ýurduň Daşary işler ministrleriniň Reisiniň jynazasyna gatnaşmagy örän çylşyrymly sebitleýin döwürde möhüm strategiki we diplomatiki hasaplary alamatlandyrýar.

Saud Arabystany patyşalygynyň we Birleşen Arap Emirlikleriniň (BAE) Daşary işler ministrleri wertolýot heläkçiliginde aradan çykan Ibrahim Reisiniň jynazasyna gatnaşdy / Fotosurat: Eýran Prezidentliginiň Ofisi / AP

Saud Arabystany patyşalygynyň we BAE-niň Eýranyň prezidenti Ibrahim Reisiniň wertolýot heläkçiligine uçrap aradan çykmagynyň yzyndan Eýrana gynanç hatlaryny ugratmagy gözden sypanok.

Aýratynam, bu iki ýurduň Daşary işler ministrleriniň Reisiniň jynazasyna gatnaşmagy örän çylşyrymly sebitleýin döwürde möhüm strategiki we diplomatiki hasaplary alamatlandyrýar.

Yzyndan Saud Arabystany patyşalygynyň mirasdüşer şazadasy Muhammet bin Selmanyň Eýranyň prezidentiniň wezipesini wagtlaýyn ýerine ýetiriji Muhammet Muhbire gynanç bildirmek we Muhbiriň Eýrana gelmek boýunça çakylygyny kabul edendigini mälim etmek üçin jaň etdi.

Telefon gürrüňdeşliginde iki lider bu diplomatiki işjeňligiň sebitleýin durnuklylygyň saklanmagyna, ykdysady bähbitleriň howpsuzlygynyň kepillendirilmegine we bu boýunça iki aktýoryň geosýasy täsiriniň artdyrylmagyna gönügen çemeleşmäniň çägene girýändigine güwä geçdiler.

Saud Arabystany geçen ýyl Hytaýyň hemaýat bermeginde gol çekilen Saud Arabystany-Eýran gatnaşyklaryny kadalaşdyrmaga gönügen ylalaşygyň döreden imisala şertleriniň dowam etdirilmegine üns berýär.

Hökümet apparatynda bolup biljek üýtgeşmelere garamazdan, patyşalygyň Eýran bilen täze we barha ösýän gatnaşygyny dowam etdirmegiň niýetindedigi babatda hrmmeleri ynandyrmaga has köp üns berýär.

Munuň özi Saud Arabystanynyň Eýrana gönügen syýasy ugrunyň aňyrsyndaky güýjüň gönüden-göni howpsuzlyk gaýgylarynyň, Ýemendäii husiler ýaly sebitdäki eýran goldawly milisiýa otrýadlaryndan abanýan howplaryj azaldylmagyna niýetlenen praktiki mätäçligiň aňyrsyna geçendiginiň subutnamasydyr.

Saud Arabystanynyň diplomariki işjeňligi Eýran bilen sagdyn gatnaşyklaryň 2030-njy ýyl üçin göz önüne tutulan ykdysady sepgitleriň parçasý bolmaga gönügen çagyryşdyr.

2030-njy ýyl üçin göz önüne tutulan maksat bolsa Pars aýlagy ýurtlarynda, Ýakyn Gündogarda täsirlilik we liderlik göreşleriniň ýerine diňe Saud Arabystany üçin däl, sebitdäki ähli oýunçylar üçin daşary ýurt maýa goýumyna we ykdysadg integrasiýa utgaşykly durnukly sebitleýin şertde ykdysadyýeti diwersifikasiýalaşdyrmakdyr.

Şol bir görnüşde BAE-niň Reisiniň jynazasyna gatnaşmagy Eýran bilen inçe, ýöne aýgytlaýjy gatnaşygynyň dowamlylygyny gorajak bolýandygyny görkezýärdi.

Bu çemeleşme Abu-Dabi tarapyndan ýola goýlan has giň ykdysady pragmatizm strategiýasyna yşyk tutýar.

Saud Arabystany ýaly BAE-niň bu çemeleşmesi-de güýçli söwda gatnaşyklarynyň syýasy oňsuzlyklara garanda has öňde durýandygy Eýrany täze Ýakyn Gündogar döredilmegine şärikdeş bolmaga çagyryýar.

BAE Gündogar bilen Günbataryň arasyndaky strategiki pozisiýasyna döredijilikli görnüşde maýa goýumlaryny goýup, logistiki infrastrukturasy we ýokary tizlikli transport liniýalaryny ösdürip, Hytaý ýaly ýurtlar bilen erkin söwda ylalaşyklary arkaly strategiki tor emele getirip, global söwdanyň merkezi pozisiýasyny berkitdi.

Aýratynam sebit ýurtlarynyň isläýjek soňky zady – Eýranyň duzak gurma ýa-da durnuklylygyny bozma pikiri bilen öz aýagyna ok atmak, munuň geljege niýetlenen taslamalaryna ýetirýän oňyn peýdalaryny howp astyna salmakdyr.

Pars aýlagy ýurtlarynyň ygtyýarlylaryny Tähranda gören eýranlylar bu ýurtlaryň Eýran bilen durnuklylyga we hyzmatdaşlyga esaslanýan gatnaşyklary güýçlendirme ugrundaky kararly isleglerine degişli signaly aldy.

Pars aýlagy ýurtlary Eýran bilen bu gatnaşyklarynyň ykdysady gowulanmanyň hemmeleriň arasyndaky arasynda deň üleşdirilmegine taýýarlyk hökmünde sebitleýin çaknyşyklaryň gowşadylmagy we umumy howpsuzlygyň goralmagy bilen netijelenmegini isleýärler.

Üç paýtagtyň arasynda ýokary derejeli resmi saparlaryň bolup geçmegine mümkinçilik döredýän ynanyşmagyň gazanylmagy, söwda, sebitleýin howpsuzlyk dialoglart, medeni gatnaşyklara we infrastruktura boýunça umumy komitetleriň işe girizilmegi ýa-da gurulmagy üçin pökgi indi Eýranyň ýaşyl meýdançasynyda.

Edil şonuň ýaly, aýratynam Gazada we Gyzyldenizde çaknyşyklary azaltma, howpsuzlygy üpjün etme, raýdaşlyk bildieme maksady bilen Gazä gönükdirilen gumanitar tagallalarda hyzmatdaşlygy artdyrmaga gönügen ylalaşyklar üçin ädim ätme gezegi häzir Eýranda.

Ahyrky gorkymyz Eýranyň Pars aýlagy ýurtlaryndaky goňşylary bilen arasyndaky uzyn tolkunjyramalar we ikitaraplaýyn ynamsyzlyk geçmişine duşaklanyp galmagydyr.

Radikal hereketleriň gatnaşyklardaky haýsydyr bir düýpli

üýtgeşme mantygynyň ýerine mezhepleýin we strategiki düşünelere goldanýan geosyýasy bäsdeşlik mantygyny ýokary tutmagydyr.

Hasam howplusy, Eýranyň goňsulary we dünýä bilen gatnaşygy zäherlendigiçe has-da ýalňyzlaşmagy, ykdysadyýetiniň yza tesmegi, režimiň güýjüniň gowşamagydyr.

Tähran Eýranyň içerki dinamikalaryna hasam eserdeňleşdi we sebitleýin pozisiýalaryndaky haýsydyr bir ýumşamagyň içerde peýlenip oturanlary gylawlandyrjak gowşaklygyň yşaraty hökmünde düşünilmeginden gorkýar.

Pars aýlagy-Eýran gatnaşyklary taryhynyň iň garaňky pursatlaeynda elmydama gatnaşyklaryň geljegini zamuna almagy başardy.

Bu gezegem owal başdan geçirenlerimiziniň iriziji gaýtalanmasyny başdan geçiräýermikäk?

Saud Arabystanynyň we BAE-niň prezident Reisiniň jynazasyna gatnaşmagy bilen ýalpyldap giden umyt uçguny sebitiň geljegi üçin amatly mümkinçilik döredýär.

Bu mümkinçiligiň diplomatiki sylanyşygyň, ykdysady pragmatizmiň we geosyýasy manýowlaryň strategiki utgaşygy bilen konkretleşmegi seýrek mümkin bolýan zat.

Eýse Eýran muny kabul edermikä?

Nedim KUTEÝŞ,
Liwanly žurnalist.

Sişenbe, 28.05.2024 ý. Publisistika